

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Japoński język kobiet - niechciany element mowy czy świadomy wybór

Author: Maria Spiechowicz

Citation style: Spiechowicz Maria. (2015). Japoński język kobiet - niechciany element mowy czy świadomy wybór. W: E. Bogdanowska-Jakubowska (red.), "Inność/różnorodność w języku i kulturze" (S. 43-62). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Maria Spiechowicz

JAPONSKI JĘZYK KOBIET – NIECHCIANY ELEMENT MOWY CZY ŚWIADOMY WYBÓR

Abstract

The Japanese language of women – an unwanted component of speech, or a conscious choice?

In the western people's imagination, the Japanese society appears as a hierarchized structure that cherishes the division of gender roles drawn from tradition, where the woman runs all the household errands, and the man is the breadwinner. The said Japanese family model has been in decline since the early 1990s known in Japan as the period of "bubble economy." However, the process of dividing along the gender lines – into "female" and "male" – in Japan, does not only relate to household chores, but also to the language devised by both the sexes.

According to Lakoff (1973), the weakness and marginalization of women find their expression in both the language they use and the expectations concerning the way in which they are allowed to express themselves. Their utterances are supposed to accentuate doubtfulness and triviality, in opposition to the men's language, traditionally perceived as being transparent, precise and well-adjusted to making key decisions.

In the present article, I aim at presenting a brief characteristics of the Japanese languages of men and women by emphasizing their most typical grammatical and stylistic forms, as well as their respective lexicons. I shall also discuss the stances towards the Japanese language of women adopted by such female researchers as Robin Lakoff (1973) and Sachiko Ide (1990), to finally present my own opinion on the topic in question, based on both – reading of the published research results dealing with the Japanese language of women, as well as on my own analysis of young Japanese females' utterances published on their blogs. Thanks to the above, I am going to answer the following question: Do young Japanese females always use the language of women, or are there situations in which they would rather use the men's speech, and if so, what determines their choice?

1. Specyfika języka kobiet i mężczyzn w kulturach europejskich na przykładzie kultury polskiej i angielskiej

Użycie języka w codziennej komunikacji wykracza poza zwykłą konwersację i wymianę informacji. Dzięki wyborowi odpowiedniego stylu komunikacji możemy pokazać swój status społeczny, pochodzenie, wykształcenie czy płeć. Bardziej skupiamy się na tym, jak coś powiedzieć, niż co mamy przekazać. Kobiety i mężczyźni poprzez dobór odpowiedniego stylu wypowiedzi kreują swój wizerunek, taki, jaki chcą przedstawić otoczeniu, oraz taki, jakiego otoczenie od nich oczekuje.

Podział ról społecznych ze względu na płeć jest obecny od zarania dziejów w każdej kulturze na całym świecie. Tradycyjnie to mężczyźni byli odpowiedzialni za utrzymanie rodziny, zapewnienie jej bytu, a kobiety – za podtrzymanie więzi rodzinnych i opiekę nad dziećmi. Mimo że żyjemy w XXI wieku i w krajach rozwiniętych nikt nie ogranicza kobietom dostępu do edukacji czy wielu zawodów, to jednak wciąż w dużej mierze panuje tradycyjny podział na role męskie i kobiece, które wpajane są nam od wczesnego dzieciństwa. Jak podkreśliła Robin Lakoff (1973: 47), dziewczynki wychowywano na małe panienki i jeśli któraś wyraziła się ostrzej, natychmiast była krytykowana i informowana, że nie powinna tak mówić. Natomiast od chłopców oczekiwano, że nie będą otwarcie ukazywać swoich słabości; np. gdy mały chłopiec płakał, mógł usłyszeć, że „zachowuje się jak baba”. Taki sposób wychowania wpływał na późniejszy styl komunikacji zarówno jednej, jak i drugiej płci.

Lakoff (1973) przeanalizowała mowę określaną jako kobieca i stwierdziła, iż charakteryzuje ją:

- Bogactwo specyficznego słownictwa – eufemizmów;
- Stosowanie pytań dodanych – angielskie „*question tags*”;
- Unikanie jasnych wypowiedzi;
- Hiperpoprawność gramatyczna. (Ueno, 2003: 94–95)

Taki styl kreuje wizerunek słabości i niepewności osoby, która się nim posługuje. Lakoff (1973) dodatkowo podkreśliła, że posługiwanie się

taką mową wytwarzało w kobiecie poczucie niepewności i brak asertywności, ponieważ społeczeństwo oczekiwało od niej, że będzie wyrażać się jak dama. Z jej badań wynika, iż oczekiwano od kobiety, że w swoich wypowiedziach będzie unikać silnego wyrażania emocji dlatego, że wskazywałyby na jej niepewność, niestabilność. Zwróciła również uwagę na to, że kobiety rozróżniają i nazywają więcej kolorów niż mężczyźni. Według niej, jeśli mężczyzna używał rozbudowanej terminologii na nazywanie kolorów, to oznaczało to, że imitował mowę kobiet, by ją wyśmiać, był gejem lub dekoratorem (Lakoff, 1973: 49). Trudno mi jest się zgodzić z tak radykalnym stwierdzeniem i uważam je za krzywdzące w odniesieniu zarówno do kobiet, jak i do mężczyzn.

Analizą podziału na sposoby komunikowania się ze względu na płeć zajmowali się również Anthony Mulac, Torborg Louisa Lundell i James J. Bradac (1986), a wynik ich badań można przedstawić w następujący sposób:

1. Cechy „języka mężczyzn”:

- wokalizacja pauz (np. „yyy”, „hmmm”, „eee”),
- podawanie własnych opinii (np. „najlepiej zrobić tak...”),
- popełnianie błędów gramatycznych,
- używanie dłuższych słów, specjalistycznej terminologii,
- częste stosowanie zaimka osobowego „ja”,
- używanie czasowników w stronie czynnej,
- stosowanie przymiotników oceniających,
- odniesienia do większej grupy ludzi (np. „większość/wszyscy wiedzą, że...”).

2. Cechy „języka kobiet”:

- odniesienia do stanów emocjonalnych (np. „co mnie zdziwiło, zaskoczyło...”),
- niepewność wypowiedzi (np. „wydaje mi się...”),
- używanie bardziej rozbudowanych zdań,
- stosowanie próśb o potwierdzenie, pytań dodanych odpowiadających angielskim *question tags* (np. „..., prawda?”, „..., czyż nie”, „..., co nie”),
- stosowanie opozycji w celu złagodzenia własnej wypowiedzi (np. „powinieneś to zrobić, ale...”),

- używanie pytań retorycznych,
- stosowanie funkcji fatycznej w postaci przerywników, np. „acha”, „no tak”, „racja”,
- stosowanie intensyfikatorów, np. „tak bardzo”, „ogromnie dużo”, „niezmiernie”.

Lakoff (1973) podkreśliła, iż brak stanowczości w wypowiedzi rzutuje na osiągnięcie sukcesu zawodowego. Mary Glenn Wiley i Arlene Eskilson (1985) zweryfikowały to twierdzenie, poddając analizie kandydatów do pracy obu płci. Okazało się, że istnieje związek pomiędzy stylem komunikacji a jego odbiorem pod kątem przydatności do wykonywania danego zawodu. Oceniającym mężczyznom podobały się kandydatki wypowiadające się w sposób uważany za kobiecy, manifestujące swoją niepewność i niezdecydowanie, co oznaczało, że będą uległymi podwładnymi. Z kolei oceniającym kobietom imponowali kandydaci wygłaszający swoje opinie pewnie, z podkreśleniem swojej asertywności.

2. Japoński i amerykański styl komunikacyjny

Przedstawiony podział odnosi się głównie do języka kobiet i mężczyzn w kulturach Zachodu, w krajach takich, jak Polska czy Wielka Brytania. Jednak, nim przystąpię do analizy obu stylów komunikacji w języku japońskim, chciałabym wspomnieć o różnicach w strategiach porozumiewania się widocznych w kulturze wschodniej – na przykładzie Japonii, i zachodniej – na przykładzie USA. Haru Yamada (1997) w swojej pracy wymieniła dwa style komunikacyjne charakteryzujące sposób wypowiedzi Japończyków oraz Amerykanów, gdzie ten drugi można również odnieść do sposobu wypowiedzi Polaków.

1. Pierwszy rodzaj to *listener-talk* („mowa słuchacza”), w którym rola odbiorcy jest bardzo istotna, ponieważ to dzięki jego odpowiedziom w funkcji fatycznej możliwa jest płynna, niezakłócona komunikacja.

2. Drugi rodzaj to *speaker-talk* („mowa mówcy”), gdzie nadawca jest kluczowym elementem konwersacji, a odbiorca tylko się przysłuchuje.

Dodatkowo Patricia J. Wetzel (1988) podkreśliła, że Japończycy przejawiają swoistą wrażliwość na innych wyrażoną w *omoiyari*, czyli zachowaniu zbliżonym do empatii, co skutkuje tym, że komunikacja nastawiona jest bardziej na kooperację i rozwiązywanie problemów niż na rywalizację. W zachodnim ujęciu stylów porozumiewania się taka strategia komunikacyjna jest przypisywana mowie kobiet, ponieważ daje złudzenie bezsilności i uległości, podczas gdy męski styl utożsamiany jest z dominacją, podejmowaniem wyzwania, głównie wyrażaniem własnej opinii. Taka strategia z japońskiego punktu widzenia jest uważana za niedojrzałą i dziecinną (Wetzel, 1988: 561).

W związku z tym można by powiedzieć, że:

- komunikacja japońska jest nastawiona na harmonię i kooperację;
- komunikacja amerykańska oraz polska są nastawione na asertywność i dobitność wypowiedzi.

Niemniej jednak, trzeba wziąć pod uwagę, iż żadne społeczeństwo nie jest monolitem, nie jest homogeniczne, a co za tym idzie, wewnątrz społeczeństwa też występują różnice w sposobie komunikacji, które zostaną przedstawione w dalszej części artykułu.

3. Mowa kobiet i mężczyzn w języku japońskim

Lakoff (1973) wyszczególniła kilka cech typowych dla języka kobiet, takich jak: hiperpoprawność, pytania dodane, kreowanie przez mówcę wizerunku niepewności. Jednak różnice pomiędzy japońskim językiem kobiet (*joseigo*) i mężczyzn (*danseigo*) są o wiele bardziej wyraźne i oczywiste niż w językach europejskich.

3.1. Japońska mowa kobiet – teorie powstania oraz cechy charakterystyczne jej współczesnej wersji

Styl wypowiedzi Japonek jest uważany za element tradycyjnej kultury, który ma za zadanie podkreślić piękno i kobiecość. Nie ma jednej hipotezy mówiącej o tym, kiedy dokładnie nastąpiło rozróżnienie na język kobiet i mężczyzn, ale przyjmuje się, że prawdopodobnie nastąpiło to

około XIV wieku na dworze cesarskim, gdzie damy dworu posługiwały się własnym, wyszukany językiem. Inna teoria mówi o wpływach konfucjanizmu w czasie epoki Edo (1603–1868), w którym podkreślano poddaństwo kobiety wobec mężczyzny (Brass, 2005: 3).

W epoce Meiji (1868–1912) język japoński został ustandaryzowany przez rząd, który dodatkowo podkreślał używanie języka kobiet według ideału *ryoosai kenbo* („dobra żona, dobra matka”) (Ueno, 2003: 95). Należy podkreślić, iż sama idea nie jest czysto japońska, ale stanowi mieszaninę myśli konfucjańskiej z zachodnim myśleniem w odniesieniu do podziału obowiązków domowych (Brass, 2005: 3).

Japoński język kobiet często bywa interpretowany – podobnie jak zachodni – jako pozbawiony siły, ukazujący niższy status społeczny kobiety (Ide, 1982; Smith, 1992; Okamoto, 1995), delikatny, subtelny, daleki od bezpośredniości, grzeczny (Shibamoto, 1985; Smith, 1992; Reynolds-Akiba, 1993; Okamoto, 1995). Cechuje się licznymi honoryfikatorami w postaci prefiksów „o” i „go”, oznaczającymi, że dana rzecz lub członek rodziny odbiorcy wypowiedzi są „godne szacunku”, pytaniami dodanymi, specyficznymi partykułami końcowymi łagodzącymi ton wypowiedzi, jak *wa* (わ), *kashira* (かしら), czy typowymi dla kobiet zaimkami osobowymi, takimi jak *atashi* (あたし) lub *atakushi* (あたくし). Z kolei w języku męskim występują partykuły końcowe *ze* (ぜ), *yo* (よ), *na* (な) podkreślające siłę wypowiedzi i stanowczość oraz zaimki pierwszej osoby, takie jak *boku* (僕) czy *ore* (俺) (Ueno, 2003: 95). Dokładniejszy opis obu odmian języka płci został przedstawiony w podrozdziale 3.3.

3.2. Przedstawienie teorii Robin Lakoff japońskim odbiorcom przez Sachiko Ide

W latach siedemdziesiątych XX wieku, pod wpływem pracy Lakoff traktującej o odbiciu niskiego społecznego statusu kobiet w języku, jakim się posługują, powstało wiele ruchów na rzecz zrównania praw kobiet i mężczyzn. Feministyczne działania nie ominęły również Japonii. Wśród tamtejszych badaczy, Sachiko Ide starała się wyjaśnić teorię Lakoff japońskim studentkom Japońskiego Uniwersytetu dla Kobiet

(Nihon Joshi Daigaku; 日本女子大学), jednak nie spotkała się ona z entuzjastycznym przyjęciem. Lakoff przedstawiała kobiety w pozycji poddanych, podczas gdy Japonki nie uważały, że zajmują niższą pozycję bądź że są nieszczęśliwe z powodu używania własnego języka. Japonki nie pożądamy takiego samego statusu i siły jak mężczyźni, ponieważ zdają sobie sprawę z tego, że każdy zajmuje swoje miejsce w społeczeństwie i jego rola nie jest większa lub mniejsza, ale inna (Mishina, 1994). Przykładem może być tradycyjna japońska żona, która osobie z Europy może wydawać się nieszczęśliwa, ponieważ zajmuje się domem, wychowaniem dzieci, a nie karierą zawodową. Jednakże to, co my uznajemy za słabość, dla Japonek jest atutem, ponieważ w ich postrzeganiu ról społecznych to mąż zarabia na rodzinę, a żona dysponuje wszystkimi pieniędzmi, kontroluje domowy budżet, wie, gdzie i w jaki sposób należy uregulować wszelkie sprawy mieszkaniowe bądź związane z edukacją dzieci.

Japoński język kobiet nie powinien być rozpatrywany z zachodniego punktu widzenia, ponieważ społeczeństwo japońskie nie skupia się na jednostce, ale na grupie, a co za tym idzie, każdy należy do jakiejś grupy i w jakiś sposób tę przynależność wyraża. Japonki swą przynależność do grupy kobiet manifestują użyciem grzeczniejszego języka, który podkreśla ich wyrafinowanie, wysoki stopień edukacji, szacunek, jaki okazują partnerowi w rozmowie. Język jest dla nich tym samym, co biżuteria, makijaż czy sukienki, jest atrybutem świadczącym o byciu kobietą (Mishina, 1994: 429).

Mężczyźni o wyższym statusie społecznym używają w rozmowie z osobami o niższym statusie form gramatycznych typowych dla języka potocznego. Natomiast niektóre kobiety o wyższym statusie niż ich rozmówcy zachowują język grzecznościowy, stosują formy honoryfikatywne. Kobiety nie chcą być takie same jak mężczyźni, dlatego że japońskie społeczeństwo opiera się na inności pełnionych ról, a nie na wyrażaniu swego indywidualizmu. Kobieta będąca w pozycji osoby mającej władzę nie musi jej podkreślać za pośrednictwem języka, ponieważ jej status jest oczywisty dla innych. Nie musi rezygnować z tego, co uważa za kobiece, a styl jej wypowiedzi sprawia wrażenie troski o innych i zachowania harmonii.

Niektóre kobiety przesadzają z intensywnością swoich wypowiedzi i taki typ komunikacji nazywany jest *burikko* (振りっ子・鰯っ子), połączenie

czasownika *buru* („udawać”) i *ko* („dziecko”). W ten sposób określa się kobietę grającą rolę uroczej i bezradnej. Taki typ języka kobiet uważany jest za niedojrzały i bardzo dziewczęcy. Jednakże z powodu nieśmiałości współczesnych młodych Japończyków taka strategia komunikacyjna ma zwolenników i zwolenniczki. *Burikko* charakteryzuje się:

- wysokim tonem głosu;
- dziecinną mową, np. wymawianiem *si* zamiast *shi*, *chu* zamiast *su*;
- unikaniem *kango*, czyli słów pochodzenia chińskiego;
- częstym użyciem prefiksu honoryfikatywnego „o”;
- częstym stosowaniem onomatopei. (Brass, 2005: 5)

Burikko nie jest standardowym językiem kobiet, natomiast japońska kobieca mowa – *joseigo* (女性語) – charakteryzuje się użyciem m.in. podanych w kolejnym podrozdziale zaimków osobowych, partykuł bądź form gramatycznych.

3.3. Przykłady form gramatycznych i słownictwa charakterystycznego dla mowy kobiet i mężczyzn w języku japońskim

Prezentowane w tej części tekstu zaimki osobowe, partykuły oraz końcówki gramatyczne nie zawierają wszystkich elementów *joseigo* (女性語) i *danseigo* (男性語), a jedynie wybrane, pochodzące z listy utworzonej w 2010 roku przez The Japan Foundation Japanese-Language Institute. Pełna lista dostępna jest na stronie: <http://anime-manga.jp/CharacterExpressions/>.

Objaśnienia podanych form opierają się na informacjach podanych we wspomnianych materiałach udostępnionych przez The Japan Foundation, tudzież zaczerpniętych ze słownika form gramatycznych *Donna toki dou tsukau nihongo hyougen bunkei jiten* (どんな時どう使う 日本語表現文型辞典 – Kiedy, co stosować – słownik japońskich form gramatycznych) oraz z podręcznika *Gramatyka japońska. Podręcznik z ćwiczeniami*. T. 2. (Huszczka, Ikushima, Majewski, Pietrow, 2003). Formy z podanych list

posłużyły do analizy blogów prezentowanej i omówionej w podrozdziale 5. niniejszego artykułu.

Mowa mężczyzn – *danseigo* (男性語):

- 僕 (*boku*) – męski, poufaly zaimek pierwszej osoby – „ja”;
- 俺 (*ore*) – męski, bardziej poufaly niż *boku*, zaimek pierwszej osoby – „ja”;
- お前 (*omae*) – poufaly zaimek drugiej osoby, częściej stosowany przez mężczyzn – „ty”;
- 君 (*kimi*) – poufaly zaimek drugiej osoby, częściej stosowany przez mężczyzn – „ty”;
- ぜ (*ze*)・ぞ (*zo*) – męskie partykuły końcowe oznaczające wykrzyknienie, emfazę wypowiedzi;
- ~んだ (*~nda*) – końcówka gramatyczna stosowana do wyjaśniania sytuacji lub podawania powodu naszego zachowania – „Powód jest taki, że .../no bo...”;
- ~かな (*~kana*) – partykuła końcowa; pytania adresowane do siebie; werbalizowanie własnego zastanawiania się; forma potoczna używana przez przedstawicieli obu płci – „ciekawe, czy...”.

Mowa kobiet – *joseigo* (女性語):

- あたし (*atashi*) – nieformalny, kobiecy zaimek pierwszej osoby stosowany w mowie potocznej – „ja”;
- 私 (*watashi*) – neutralny zaimek pierwszej osoby używany w mowie honoryfikatywnej; kobiecy zaimek pierwszej osoby stosowany w mowie potocznej – „ja”;
- あなた (*anata*) – zaimek drugiej osoby, częściej stosowany przez kobiety – „ty”;
- ~なさい (*~nasai*) – delikatna forma rozkazująca;
- ね (*ne*) – partykuła końcowa będąca pytaniem o potwierdzenie, pytaniem rozłącznym; odpowiednik angielskiego *question tag* – „prawda?/co nie?”;
- わ (*wa*) – partykuła końcowa łągodząca wypowiedź; pokazany osąd nadawcy wypowiedzi;
- ~のだ (*~noda*)・ ~の (*~no*) – końcówka gramatyczna stosowana do wyjaśniania sytuacji lub podawania powodu naszego zachowania;

- kobiecy odpowiednik formy *~んだ* (*~nda*) – „Powód jest taki, że.../no bo...”;
- *かしら* (*kashira*) – partykuła końcowa; pytania adresowane do siebie; kobiecy odpowiednik partykuły *かな* (*kana*) – „ciekawe, czy...”.

Jeśli Japonka pragnie uchodzić za atrakcyjną językowo, czyli *kotobabijin*, musi nauczyć się odpowiednich strategii komunikacyjnych. Kindaichi Kyosuke (1882–1971), jeden z pierwszych japońskich językoznawców, określił japońską kobiecość i język kobiet jako coś niesamowitego i pięknego poza wszelkimi porównaniami (Brass, 2005: 6). Współcześnie wzorce owego piękna językowego są prezentowane kobietom za pośrednictwem czasopism oraz romansów, w wersjach zarówno książkowych, jak i komiksowych (Brass, 2005: 7–8). Jednakże informacje o tym, czy współczesne Japonki zawsze stosują się do wspomnianej strategii, czy też odstępują od tej reguły, zostaną przedstawione w kolejnej części niniejszego opracowania.

4. Współczesne użycie japońskiego języka kobiet i mężczyzn przez Japonki

Mimo że uważa się społeczeństwo japońskie za mocno zhierarchizowane i trzymające się sztywno określonych norm postępowania, to nie zawsze dotyczy to używania języka danej płci. Oznacza to, iż płeć fizyczna nie zawsze determinuje używanie wyłącznie kobiecej bądź męskiej mowy. Przykładowo, Miyazaki (2002) w czasie studiów etnograficznych nad społeczeństwem japońskim zauważyła, że japońskie licealistki niejednokrotnie mówią o sobie *boku* (僕) lub nawet *ore* (俺), zatem używają typowo męskich, nieformalnych zaimków pierwszej osoby. Takasaki (1993) przeprowadziła rozmowy z Japonkami trudniącymi się różnymi zawodami. Z jej badań wynika, że kobiety pracujące w domu używają bardziej kobiecego języka niż studentki. Z kolei kobiety pracujące w biurze stosują częściej mowę kobiecą niż osoby o wyspecjalizowanej profesji, np. dziennikarki bądź osoby samozatrudnione. Okumoto (1995) po przeanalizowaniu języka kobiet zauważyła, że młode Japonki częściej są skłonne do używania męskiej mowy oraz form neutralnych

niż tych typowo kobiecych. Jednakże nawet trzydziestolatki i czterdziestolatki uważane za prototypowe użytkowniczki mowy kobiecej nie zawsze się nią posługują (Ueno, 2003: 96).

Ide (1990) w swych obserwacjach nad współczesną młodzieżą zauważyła, że chłopcy częściej stosują partykułę końcową łagodzącą wypowiedź (*kashira*), a z kolei dziewczęta stosują (*daze*), to znaczy partykułę końcową służącą do przydania emfazy swojej wypowiedzi. Dotyczy to wieku licealnego i okresu studenckiego, młodych ludzi, którzy jeszcze nie weszli w struktury społeczne ludzi pracy. Jak podkreśla Ide (1990), dzieje się tak dlatego, gdyż dzisiejsza młodzież odczuwa dużo mniejszą potrzebę identyfikacji siebie jako kobiety i mężczyzny. Młodzi ludzie traktują swoich partnerów na równi, jako osoby pełniące tę samą rolę społeczną, jaką jest bycie uczniem bądź studentem (Mishina, 1994: 431). Ma to też związek ze zmieniającym się społeczeństwem i zmianą ról społecznych. Obecnie gospodarka Japonii nie jest w takim stopniu silna, by jedynie mężczyźni zarabiali na utrzymanie rodziny. Często zarówno mąż, jak i żona muszą pracować na wspólny domowy budżet, niejednokrotnie zaś zdarza się tak, że to kobieta idzie do pracy, a mąż zajmuje się domem, całkowicie zatem zostaje zachwiany tradycyjny model rodziny.

Z przedstawionych obserwacji japońskich badaczek wynika, iż w społeczeństwie japońskim zaszły zmiany w postrzeganiu tego, co kobiece i męskie, a odbicie tych zmian jest widoczne w języku, jakim posługuje się młode pokolenie rodowitych mieszkańców Japonii. By potwierdzić te informacje, postanowiłam poddać obserwacji wpisy z japońskich blogów, a sposób jej przeprowadzenia został opisany w następnej części artykułu.

5. Analiza blogów

Prezentowana analiza powstała w odpowiedzi na argumenty występujące w artykułach autorstwa japońskich badaczek, przedstawione w poprzednim rozdziale, w których niejednokrotnie pojawiała się informacja, iż młode Japonki nie zawsze używają języka kobiet w codziennym życiu. Badaniu zostały poddane losowo wybrane blogi autorstwa staty-

stycznych, niczym niewyróżniających się Japonek. Pod uwagę zostały wzięte trzy grupy wiekowe: 1) licealistki, 2) studentki, 3) trzydziestoletnie pracownice biurowe, tu oznaczone symbolem OL – *office lady* – który jest stosowany w standardowym języku japońskim. Analiza została zawężona do wspomnianych trzech grup wiekowych z uwagi na to, że według japońskich badaczek, to w nich najczęściej dochodzi do przemieszania mowy kobiecej i męskiej.

Każda grupa składała się z 20 losowo wybranych blogów, a z każdego bloga zostało przeanalizowanych pod kątem występowania elementów języka kobiet bądź mężczyzn 20 losowych wyodrębnionych wpisów. Ponieważ zarówno *joseigo*, jak i *danseigo* cechuje się wieloma elementami, spośród których i mężczyźni, i kobiety stosują tylko nieliczne, wybrane przez siebie, to do analizy posłużyły jedynie te najczęściej występujące w powszechnym użyciu, które najłatwiej można zaobserwować. Objaśnienia analizowanych form, partykuł i zaimków osobowych zostały przedstawione w rozdziale 3. niniejszego artykułu, dlatego też ich powtórne objaśnienie zostało pominięte.

Wszystkie analizowane blogi były oznaczone etykietą 日記 (*nikki* – „pamiętnik”), a zatem, wszystkie traktowały o codziennym życiu każdej autorki, wykluczając specyficzną tematykę, która mogłaby w jakiś sposób wpłynąć na stylistykę użytego języka.

Oznaczenia w tabeli:

- L – licealistki;
- S – studentki;
- 30 OL – trzydziestoletnie pracownice biurowe (*office lady*);
- partykuła *kana* (かな) występuje w neutralnej odmianie języka, ale jako przeciwieństwo żeńskiej partykuły *kashira* (かしら) została umieszczona w tabeli opisującej *danseigo*;
- liczby w tabeli oznaczają liczbę blogów, w których wystąpiło dane zagadnienie; maksymalną liczbą jest liczba 20;
- X oznacza brak wystąpienia danego zagadnienia w którymkolwiek z analizowanych wpisów na danym blogu;
- przewaga formy *~masu/desu* (～ます・です) – jest to element mowy uprzejmej stosowany przez przedstawicieli obu płci; jednakże w społeczeństwie japońskim panuje powszechna opinia, iż kobiety nawet w sytuacjach nieformalnych są skłonne do częstszego stosowania

form uprzejmych zamiast potocznych, o czym w swoich pracach wspominała Ide (1982; 1990). Dlatego też, ten element języka został poddany badaniu i umieszczony w tabeli w odniesieniu do mowy kobiet – *joseigo*.

Tabela 1. Język mężczyzn – *danseigo* (男性語)

Osoby badane	<i>Boku</i> (僕)	<i>ore</i> (俺)	<i>omae</i> (お前)	<i>kimi</i> (君)	<i>ze/zo</i> (ぜ・ぞ)	<i>~nda</i> (~んだ)	<i>kana</i> (かな)*
L	5	2	2	2	8	20	18
S	X	X	X	2	2	14	15
30 OL	X	X	X	X	2	14	15

Tabela 2. Język kobiet – *joseigo* (女性語)

Osoby badane	<i>atashi</i> (あたし)	<i>watashi</i> (私)	<i>anata</i> (あなた)	<i>~nasai</i> (~なさい)	<i>ne/wa</i> (ね・わ)	<i>noda/no</i> (のだ・の)	<i>kashira</i> (かしら)	Przewaga formy <i>~masu/desu</i> (~ます・です)
L	4	18	2	X	20	19	2	12
S	1	17	3	X	20	20	3	16
30 OL	1	19	3	3	20	20	7	15

Wyniki prezentowanej analizy zostały przedstawione w punktach w celu łatwiejszego wyszczególnienia najważniejszych informacji.

1. Męskie zaimki pierwszej osoby – *boku*, *ore* – oraz drugiej osoby – *omae*, *kimi* – występują bardzo rzadko i tylko w blogach licealistek. Nawet jeśli pojawiło się *boku* (僕) lub *ore* (俺), to również na blogu zostały użyte kobiece zaimki osobowe – *atashi*, *watashi*.

2. Zaimek drugiej osoby występował dość rzadko, a jeśli już, to przeważnie był to zaimek *anata* (あなた). Kobiety częściej zwracały się do swoich rozmówców po imieniu bądź nazwisku – w przypadku blogów, używały również nicka (internetowego pseudonimu) danej osoby – z dodanym sufiksem *~san*, oznaczającym „pan”/„pani”. Jest to zatem element mowy kobiet, gdyż wskazuje na częstsze użycie mowy grzecznej, o której pisała Ide (1982; 1990).

3. Męskie partykuły końcowe – *ze*, *zo* – częściej występowały na blogach licealistek niż na blogach dwudziestolatek i trzydziestolatek. Na każdym blogu pojawiły się kobiece lub neutralne partykuły końcowe – *ne*, *wa*.

4. *~nda* (〜んだ) głównie występowało jako forma *~ndakedo* (〜んだけど) – gdzie *kedo* (けど) oznacza „ale” i w niektórych sytuacjach łagodzi wypowiedź, co jest charakterystyczne dla mowy kobiecej. Nieformalna kobieca forma wywodząca się od *~nodesu* (〜のです), czyli odpowiednik męskiego *~ndesu* (〜んです), pojawiała się jako *no* (の)•*nano* (なの) lub formalnie jako *~nodesu* (〜のです). Forma *~ndesu* (〜んです) była rzadko używana.

5. Neutralna partykuła *kana* (かな) występowała zdecydowanie częściej niż jej żeńska odmiana *kashira* (かしら), co może świadczyć o stopniowym wypieraniu formy kobiecej, będącej werbalizowaniem własnego zastanawiania się, przez formę neutralną, która nie zawiera konotacji słabości lub uległości jednej płci względem drugiej.

6. Przeważa użycie kobiecych zaimków pierwszej osoby – *atashi*, *watashi*. Jednakże, niemożliwe jest jednoznaczne stwierdzenie, czy głównie chodzi o *watashi* czy o *atashi*, gdyż można je zapisać tym samym znakiem – 私. Jedynie zapis w hiraganie – あたし (*atashi*) – jednoznacznie rozstrzygał, który zaimek został użyty. W gramatyce japońskiej przyjęta jest norma, aby nie mieszać z sobą w jednej wypowiedzi, kierowanej do jednego odbiorcy, form używanych w mowie potocznej i form honoryfikacyjnych. A zatem można przyjąć, że we wpisach zapisanych w mowie grzecznej, w której czasowniki miały końcówkę *~masu*, znak 私 będzie odczytywany jako *watashi*, gdyż ten zaimek pierwszej osoby występuje w mowie grzecznej, w przeciwieństwie do *atashi*, który jest stosowany w mowie potocznej.

7. Forma *~nasai* (〜なさい) występowała sporadycznie i tylko na blogach trzydziestolatek. Jeśli autorka zwracała się z prośbą do czytelników, to stosowała bardziej uprzejmą formę *~te kudasai* (〜てください), co oznacza, że zwracała się do swoich odbiorców z pozycji modestywnej, uniżającej samą siebie. Formę *~nasai* stosują zwykle matki w stosunku do dzieci lub nauczyciele w stosunku do uczniów, czyli osoby będące wyżej w hierarchii.

8. Różne odmiany partykuły końcowej *no* (の) występowały na niemal każdym blogu. W przypadku licealistek można zaobserwować stosowanie formy *~no da* z taką samą częstotliwością, jak formy *~nda*. Wraz z rosnącym wiekiem blogerek, widoczny jest spadek tej tendencji – spadek użycia *~nda* w stosunku do niezmiennie częstego użycia formy

~no da. Niemniej jednak wciąż zauważalne jest przemieszanie obu form, zamiast całkowitego zaniku użycia jednej z nich.

9. Mimo że blogi miały charakter osobisty, to większość blogerek do zapisu postów wybierała formę uprzejmą – ~masu/desu (~ます・です) – zamiast form potocznych, czyli traktowała swoich odbiorców z szacunkiem.

6. Konkluzja

Podsumowując, można zauważyć, że pomimo braku nacisków zewnętrznych – gdyż pamiętniki z założenia są pisane dla siebie, oraz ze względu na anonimowość blogerek, która daje pewną swobodę wypowiedzi – autorki, w przeważającej większości przypadków, pozostały wierne stosowaniu języka uważanego za kobiecy, tzn., wciąż można było zaobserwować użycie form honoryfikatywnych (~masu/desu), kobiecych zaimków pierwszej osoby (*atashi, watashi*), kobiecych partykuł końcowych (*ne, wa*), czy sposobu w jakim zwracały się do odbiorców – imię/nazwisko/nick z dodanym sufiksem oznaczającym „pan”/„pani” zamiast zaimka drugiej osoby (*anata*), oraz grzeczna prośba ~te kudasai zamiast wywyższającej siebie formy ~nasai. Oczywiście, analiza nie pozostawia wątpliwości, że dochodzi do przemieszania użycia mowy kobiet i mężczyzn w obrębie jednej płci, co oznacza potwierdzenie informacji, przedstawionych w artykułach japońskich badaczek, które zostały omówione w rozdziale 4. niniejszego artykułu.

Bez wątpienia samo badanie było przeprowadzone na dość niewielkiej liczbie blogów i w przyszłości można by je poszerzyć, zarówno pod względem ilościowym, jak i pod względem wieku badanych, co umożliwiłoby weryfikację informacji, jakoby tylko młode pokolenie rodowitych Japończyków nie przestrzegało konwencji mówienia wyłącznie w mowie kobiet bądź mężczyzn. Uzupełnienie badania o inne formy gramatyczne czy słownictwo, typowe dla danej płci, mogłoby dać również interesujące i pełniejsze rezultaty.

Przedstawiona analiza pozwoliła zaobserwować, iż japońska odmiana językowa wynikająca z podziału na język kobiecy i męski podlega zmianom, jednakże nadal istnieje. Badania, które należałoby przepro-

wadzić w przyszłości, powinny, w moim przekonaniu, skupić się na zapytaniu, jaki wpływ na postrzeganie przez otoczenie ma używanie mowy męskiej przez kobiety we współczesnej Japonii. Obecne pokolenie Japonek w średnim wieku podporządkowało swój styl wypowiedzi normom językowym powszechnym w drugiej połowie XX wieku. Niemniej jednak, sposób mówienia młodego pokolenia, a w szczególności zmiany, jakie w nim nastąpiły i jakie zostały przedstawione w tym artykule, z pewnością mogą przyczynić się do powstania zmian w sposobie komunikacji i odbioru jednostki przez społeczeństwo nie tylko na poziomie mowy potocznej, ale również bardziej formalnej, w środowisku pracy.

Bibliografia

- Brass H. (2005). "Japanese women's speech – Changing language, changing roles". *Journal of Undergraduate Research*, (s. 1–18) – <http://www3.nd.edu/~ujournal/archive/05-06/print/> [dostęp: 14.11.2014].
- Huszcza R., Ikushima M., Majewski J., Pietrow J. (2003). *Gramatyka japońska. Podręcznik z ćwiczeniami*. T. 2. Wyd. I. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Ide S. (1982). "Japanese sociolinguistics: Politeness and women's language". *Lingua*, nr 57, 357–385.
- Ide S. (1990). "How and why do women speak more politely in Japanese". In: S. Ide, N.H. McGloin (eds.). *Aspects of Japanese women's language* (s. 63–79). Tokyo: Kuroshio Shuppan.
- Ide S. (1993). „Sekai no joseigo, nihon no joseigo: Joseigo kenkyuu no shintenkai o motomete” („Język kobiet na świecie, język kobiet w Japonii: podążanie za nowymi badaniami w sferze języka kobiet”). *Nihongo-gaku*, No 12 (6), 4–12.
- Lakoff R. (1973). "Language and woman's place". *Language in Society*, Vol. 2, No 1 (kwiecień, 1973), (s. 45–80) – <http://www.jstor.org/stable/4166707> [dostęp: 14.11.2014].
- Mishina S. (1994). "A new perspective on women's language in Japanese: An interview with Sachiko Ide". *Issues in Applied Linguistics*, Vol. 5, No 2, 425–435.
- Miyazaki A. (2002). "Relational shift: Japanese girls' nontraditional first person pronouns". In: S. Benor, M. Rose, Sharma D., Sweetland, J., Q. Zhang (eds.). *Gendered practices in language*. (s. 355–374). Stanford, CA: CSLI Publications.

- Mulac A., Lundell T.L., Bradac J.J. (1986). "Male/female language differences and attributional consequences in a public speaking situation: Toward an explanation of the gender-linked language effect". *Communication Monographs*, Vol. 53, 116–129.
- Okamoto S. (1995). "»Tasteless« Japanese: Less »feminine« speech among young Japanese women". In: K. Hall & M. Bucholtz (eds.). *Gender articulated: Language and the socially constructed self* (s. 297–325). New York: Routledge.
- Okamoto S. (2002). "Ideology and social meanings: Rethinking the relationship between language, politeness, and gender". In: S. Benor, M. Rose, Sharma D., Sweetland J., Q. Zhang (eds.). *Gendered practices in language*, (s. 91–114). Stanford, CA: CSLI Publications.
- Reynolds-Akiba K. (1993). *Onna no nihongo*. Tokyo: Yuushindo.
- Shibamoto J. (1985). *Japanese women's language*. New York: Academic Press.
- Smith J. (1992). "Women in charge: Politeness and directive in the speech of Japanese women". *Language in Society*, Vol. 21 (1), 59–82.
- Takasaki M. (1993). "Josei no kotoba to kaisoo". *Nihongo-gaku*, Vol. 12 (6), 169–180.
- Tomomatsu E., Miyamoto J., Wakuri M. (2007). *Donna toki dou tsukau nihongo hyougen bunkai jiten* (Kiedy, co stosować – słownik japońskich form gramatycznych). Aruku.
- Wetzel P. (1988). "Are powerless communication strategies the Japanese norm?". *Language in Society*, Vol. 17, 555–564.
- Wiley M.G. & Eskilson A. (1985). "Speech style, gender stereotypes, and corporate success: What if women talk more like men?". *Sex Roles*, Vol. 12, 993–1007.
- Yamada H. (1997). *Different games, different rules*. Oxford: Oxford University Press.

Źródła internetowe (dostęp: 14.11.2014)

The Japan Foundation Japanese-Language Institute – lista japońskich form i wyrażen używanych w języku kobiet i mężczyzn – <http://anime-manga.jp/CharacterExpressions/>

Blogi licealistek:

<http://torichann.blog.fc2.com>

<http://ameblo.jp/kissable-lip-singer/>

<http://ameblo.jp/peanuts-3939>

<http://candy.am/pc/profileTop.html#amebaId=21300516>
<http://ameblo.jp/popnkuroneko/theme-10063692192.html>
<http://blog.livedoor.jp/hati772/archives/52244119.html>
<http://ameblo.jp/peanuts-3939/entry-11603537915.html>
<http://ameblo.jp/yuka-yuka-0428/entry-11350853736.html>
<http://ameblo.jp/min1467aa/entry-11539938693.html>
<http://yaplog.jp/purin-kakumei/archive/515>
http://yaplog.jp/dream_mine/archive/633
<http://ameblo.jp/hrhrmk/entry-11393338515.html>
<http://roseking.jugem.jp/?eid=184>
<http://394mylittlewing.blog.fc2.com/blog-entry-267.html>
<http://koukanndoinoti.blog84.fc2.com/blog-entry-21.html>
<http://ameblo.jp/love-pink3strawberry/entry-11209424250.html>
<http://ameblo.jp/rarara-ban/entry-11717167724.html>
<http://ameblo.jp/ryo-ma-bo-heaven/entry-11719674600.html>
<http://ameblo.jp/tichon/entry-11718254595.html>
<http://ameblo.jp/umeharu-1010/entry-11717598525.html>

Blogi studentek:

<http://joshi-daisei.hatenablog.com>
<http://kulumin.blog.fc2.com>
<http://xsparkx.jugem.jp>
<http://ameblo.jp/sakurajosi>
<http://ameblo.jp/sasayakanakaerimichi/>
<http://hisfairlady.blog135.fc2.com>
<http://yaplog.jp/maymay818/>
<http://mioriii.blog.fc2.com>
<http://ameblo.jp/happy-sara/>
<http://nacchibiyori.blog99.fc2.com>
<http://nadeseeeko.seesaa.net>
<http://ameblo.jp/sheepinthewhite/>
<http://ameblo.jp/smile-f2>
<http://blackangel312.blog.fc2.com>
<http://41xx.blog.fc2.com>
<http://miiinsdaily.blog.fc2.com>
<http://yaplog.jp/aiaiaich/>
<http://ameblo.jp/beautifulexperience/>
<http://ameblo.jp/sanyomi>
<http://yaplog.jp/yatyuuka/>

Blogi trzydziestolatek:

<http://tokyolumix.blog60.fc2.com>

<http://noah7474.blog.fc2.com>

<http://taemismile.blog.fc2.com>

<http://pocketbook777.blog.fc2.com>

<http://ameblo.jp/urabebebe/>

<http://anotheryoustyle.blog.fc2.com>

<http://ameblo.jp/komaari-toislesjours/>

<http://0000nakanaka.blog.fc2.com>

<http://konkatu-tae.com>

<http://allie1000.blog.fc2.com>

<http://kumakuma.sekigaharablog.com>

<http://ameblo.jp/nya-koo/>

<http://gateauopera1121.blog.fc2.com>

<http://miruhat.jugem.jp>

<http://kuronekotango77.blog.fc2.com>

<http://hedgehoglife.blog.fc2.com>

<http://ameblo.jp/yuco0415/>

<http://sakura090111.jugem.jp>

<http://fu-nonikki.seesaa.net>

<http://ameblo.jp/lumiere-de-nuit-etoilee/>